

RAZVOJ EVROPSKEGA PROGRAMA USPOSABLJANJ IN VAJ NA PODROČJU CIVILNE ZAŠČITE

Danaja Visković Rojs¹, Luka Duh²

Povzetek

V okviru mehanizma Unije na področju civilne zaščite od leta 2004 deluje evropski program usposabljanj in vaj. Cilj programa je izboljšati usklajenost, kompatibilnost in komplementarnost enot in strokovnjakov, ki sodelujejo v mednarodnih reševalnih intervencijah civilne zaščite, ter deliti znanje in izkušnje med vsemi deležniki v reševalnih intervencijah. Skladno s hitrim razvojem mehanizma Unije, ki se prilagaja spremenjenim družbenim razmeram in novim tveganjem naravnih nesreč, se tudi program usposabljanj in vaja širita. Leta 2021 je z novo zakonodajo začela delovati mreža znanja na področju civilne zaščite, ki nadgrajuje trenutne programe in jih medsebojno povezuje za okrepitev zmožnosti EU in držav članic za preprečevanje pripravljenosti in odziva na nesreče. Slovenija že več kot desetletje prispeva k uspešnemu izvajanju evropskega programa usposabljanj.

DEVELOPMENT OF THE EUROPEAN CIVIL PROTECTION TRAINING AND EXERCISE PROGRAMME

Abstract

Since 2004 the civil protection training and exercise programme has been an integral component of the Union Civil Protection Mechanism. The aim of the programme is to enhance the coordination, compatibility and complementarity of the civil protection teams and experts, and to support the exchange of knowledge and experience between all the stakeholders in international rescue missions. Rapid changes within the Mechanism, which is adapting to the recent societal changes and new risks related to climate change, have also expanded the training programme itself. In 2021 new EU legislation established the Civil Protection Knowledge Network, which builds on existing programmes and connects them in order to enhance EU and Member States' capabilities for prevention, preparedness and disaster response. Slovenia has been actively contributing to the successful implementation of the training and exercise programme for more than 10 years.

¹ Ministrstvo za obrambo, Uprava RS za zaščito in reševanje, Zabrav 12, lg, danaja.viskovic.rojs@urszr.si

² Ministrstvo za obrambo, Uprava RS za zaščito in reševanje, Zabrav 12, lg, luka.duh@urszr.si

UVOD

Ob večjih naravnih in drugih nesrečah, ki presežejo zmogljivosti posameznih držav, lahko prizadete države zaprosijo za mednarodno pomoč prek mehanizma Unije na področju civilne zaščite (v nadaljevanju mehanizem). Mehanizem, ki je eno najpomembnejših orodij mednarodnega sodelovanja na področju civilne zaščite, je bil vzpostavljen leta 2001. Do danes se je okvir delovanja mehanizma večkrat razširil in dopolnil ter prilagodil, predvsem spreminjajočim se potrebam za učinkovito obvladovanje nesreč (najpomembnejše spremembe mehanizma so bile sprejete s Sklepom Evropskega parlamenta in Sveta 1313/2013, Sklepom Evropskega parlamenta in Sveta 420/2019) (Dobnik Jeraj in Martinič, 2019) ter z Uredbo Evropskega parlamenta in Sveta 836/2021.

Namen mehanizma je podpirati in dopolnjevati dejavnost držav članic za izboljšanje sistemov za preprečevanje nesreč, pripravljenost nanje in odziv. Ob večjih nesrečah pa je glavna naloga mehanizma in njegovih orodij podpora pri usklajevanju mednarodne pomoči, ki jo na prošnjo prizadete države lahko posredujejo države članice in sodelujoče države mehanizma.

Da bi bila mednarodna pomoč ob večjih nesrečah čim bolj usklajena in učinkovita, posledice nesreč pa čim manjše, je bil v okviru mehanizma oblikovan program usposabljanj in vaj na področju civilne zaščite. Cilj programa je izboljšati koordinacijo, kompatibilnost in komplementarnost enot ter strokovnjakov, ki so napoteni na mednarodne reševalne intervencije civilne zaščite ter deljenje znanja in izkušenj med drugimi deležniki v reševalnih intervencijah.

Slovenija ima dolgoletno tradicijo sodelovanja pri izvajanju evropskega programa usposabljanj in vaj na področju civilne zaščite. Od leta 2011 do danes je Uprava RS za zaščito in reševanje (v nadaljevanju URSZR) kot vodilni partner ali partner sodelovala pri izvedbi in organizaciji tečajev za module in tehnične strokovnjake civilne zaščite, tečajev za nesreče z okoljskimi posledicami, tečajev za upravljanje in koordinacijo množičnih zatočišč ter tečajev za vodje intervencij ob sprejemu mednarodne pomoči. Poleg tečajev je URSZR več let vključena tudi v organizacijo in izvajanje štabnih vaj za module, med letoma 2019 in 2021 pa je izvedla tudi praktično vajo civilne zaščite SIQUAKE2020.

EVROPSKI PROGRAM USPOSABLJANJ NA PODROČJU CIVILNE ZAŠČITE DO LETA 2022

Evropski program usposabljanj na področju civilne zaščite je namenjen preprečevanju nesreč in krepitevi pripravljenosti in odzivanja nanje. Sestavljen je iz splošnih in posebnih tečajev ter programa izmenjave strokovnjakov. Usklajevanje in organizacijo programa, opredelitev vsebine in časovni razpored programa vodi Evropska komisija, izvedbo tečajev pa konzorciji, ki jih sestavljajo različne nacionalne organizacije iz držav članic mehanizma (Izvedbeni sklep (EU) 2014/762).

Evropski program usposabljanj poleg več vrst in stopenj tečajev ter programa izmenjave strokovnjakov komplementarno dopolnjuje tudi program štabnih in praktičnih vaj, s čimer so usposabljanja s področja civilne zaščite sklenjena v smiselno in povezano celoto.

Usposabljanja so ciljna in namenjena specifičnim skupinam strokovnjakov s področja civilne zaščite ter predstavljajo dopolnitev nacionalnim usposabljanjem. Ciljne skupine programa so osebje držav članic s področja civilne zaščite in obvladovanja nesreč, strokovnjaki za preprečevanje nesreč in pripravljenosti nanje ter najpomembnejše osebje nacionalnih točk za stike s področja mehanizma, osebje ustreznih institucij EU in agencij ter izbrani strokovnjaki iz držav evropske sosedске politike, držav kandidatk in morebitnih držav kandidatk (Izvedbeni sklep (EU) 2014/762). Program usposabljanj ni namenjen pridobivanju tehničnih kompetenc nalog zaščite in reševanja, temveč predvsem krepitevi povezovanja in interoperabilnosti med strokovnjaki oziroma reševalnimi sestavami na mednarodnih misijah v okviru EU oziroma ob aktivaciji mehanizma in prejema ter nudenja mednarodne pomoči.

Evropski program usposabljanj na področju civilne zaščite poleg prenosa znanja pomeni eno izmed oblik krepitev sodelovanja in usklajevanja med državami članicami mehanizma³, v programu pa lahko sodelujejo tudi države Zahodnega Balkana, države evropske sosedске politike – države vzhodnega in južnega partnerstva.

Tečaji evropskega programa usposabljanj

Tečaje izvajajo različni konzorciji držav, ki pridobijo evropska sredstva za izvajanje prek projektnih razpisov. Konzorciji, sestavljeni pretežno iz vodilnih evropskih nacionalnih ustanov s področja civilne zaščite, so nato odgovorni za oblikovanje, organizacijo in izvedbo ter evalvacijo. Tečaji trenutno potekajo v 13 evropskih državah, tudi v Sloveniji. Udeležijo se jih lahko od 15 do 24 strokovnjakov in članov reševalnih enot ter drugih deležnikov iz različnih držav. Od leta 2004 do danes je bilo usposobljenih več kot 12.000 udeležencev in 5400 strokovnjakov (DG ECHO, 2022).

Tečaji za udeležence, ki bi bili lahko na različne načine vključeni v mednarodno sodelovanje v času odzivanja na nesreče, so namenjeni predvsem izpopolnjevanju znanja o mehanizmu ter krepitevi veščin in znanja o standardnih postopkih usklajevanja in sodelovanja med mednarodnimi akterji na terenu. To pomeni, da so tečaji namenjeni predvsem strokovnjakom, ki so lahko napoteni na mednarodno misijo v okviru EU, kot na primer vodstvo modulov in drugih reševalnih sestav ali člani ekipe EU za oceno stanja in koordinacijo (v nadaljevanju EUCPT), ali pa bi v primeru zaprosila za mednarodno pomoč v lastni državi sodelovali pri koordinaciji prejete mednarodne pomoči.

Trenutni evropski program tečajev s področja civilne zaščite, izvajanje katerega se bo končalo konec leta 2022, obsega deset jedrnih mednarodnih tečajev, prilagojenih različnim ekspertizam in/ali ravnem poznavanja mehanizma. Program je sestavljen iz štirih osnovnih tečajev za tri različne (pod)skupine strokovnjakov, petih nadaljevalnih operativnih tečajev ter tečaja, namenjenega strokovnjakom na najvišjih vodstveno-koordinativnih funkcijah. Program tako imenovanih jedrnih tečajev je zaokrožen z dodatnim seminarjem za osvežitev znanja, pridobljenega na tečajih (*Seminar for Mechanism Experts – SME*).

³ Članice mehanizma so vse države članice EU ter Črna gora, Norveška, Islandija, Makedonija, Srbija in Turčija.

Osnovni tečajji:

- uvodni tečaj o mehanizmu (*Community Mechanism Introduction Course – CMI*),
- osnovni tečaj za module civilne zaščite (*Modules Basic Course – MBC*),
- tečaj za tehnične strokovnjake (*Technical Experts Course – TEC*) in tečaj za tehnične strokovnjake s področja nesreč na morju (*Technical Experts Course for Maritime Incidents – TEC MI*).

Nadaljevalni operativni tečajji:

- tečaj operativnega upravljanja (*Operational Management Course – OPM*).

Vsi nadaljnji tečajji so visoko **specializirani tečajji**, namenjeni poglobljanju posebnega znanja in kompetenc na teh področjih:

- tečaj za vodenje osebja (*Staff Management Course – SMC*),
- tečaj o zagotavljanju varnosti na terenu (*Security Course – SEC*),
- tečaj o ocenjevanju izvajanja in poteka misije v okviru EU (*Assessment Mission Course – AMC*),
- tečaj o pogajanju in odločanju (*Course on Negotiation and Decision-Making – CND*).

Nadaljevalni tečaj za strokovnjake na vodilnih koordinativnih funkcijah:

- tečaj višjih ravni koordinacije (*High Level Coordination Course – HLC*).

Hkrati se ob jedrnih programih izvaja vrsta drugih oblik usposabljanj, med katere spadajo:

Usposabljanja ad hoc, ki so tematsko bolj specifična:

- tečaj za oceno stanja ob nesrečah z opeklinami (*Burns Assessment Team – BAT*),
- tečaj za vodje intervencij ob sprejemu mednarodne pomoči (*On-site Integration Course – OSIC*).

Tečajji, ki jih skupaj izvajata Evropska komisija in Organizacija združenih narodov:

- tečaj za nesreče z okoljskimi posledicami (*Environment and Emergencies Training – EET*),
- tečaj za koordinacijske strukture zdravstvenih ekip (*Emergency Medical Team Coordination Cell Courses – EMTCC*),
- tečaj za logistične ekipe (*Logistics Response Team – LRT*),
- tečaj za koordinacijske strukture enot iskanja in reševanja iz ruševin (*USAR Coordination Cell – UCC*).

Poleg organiziranih tečajev so strokovnjakom na voljo **izobraževalni spletni moduli**, namenjeni predpripravi na tečaj ter pridobitvi ali osvežitvi znanja s področja upravljanja informacij, spolne in kulturne raznolikosti, mehanizma ter priprave na napotitev na misijo.

Program vaj

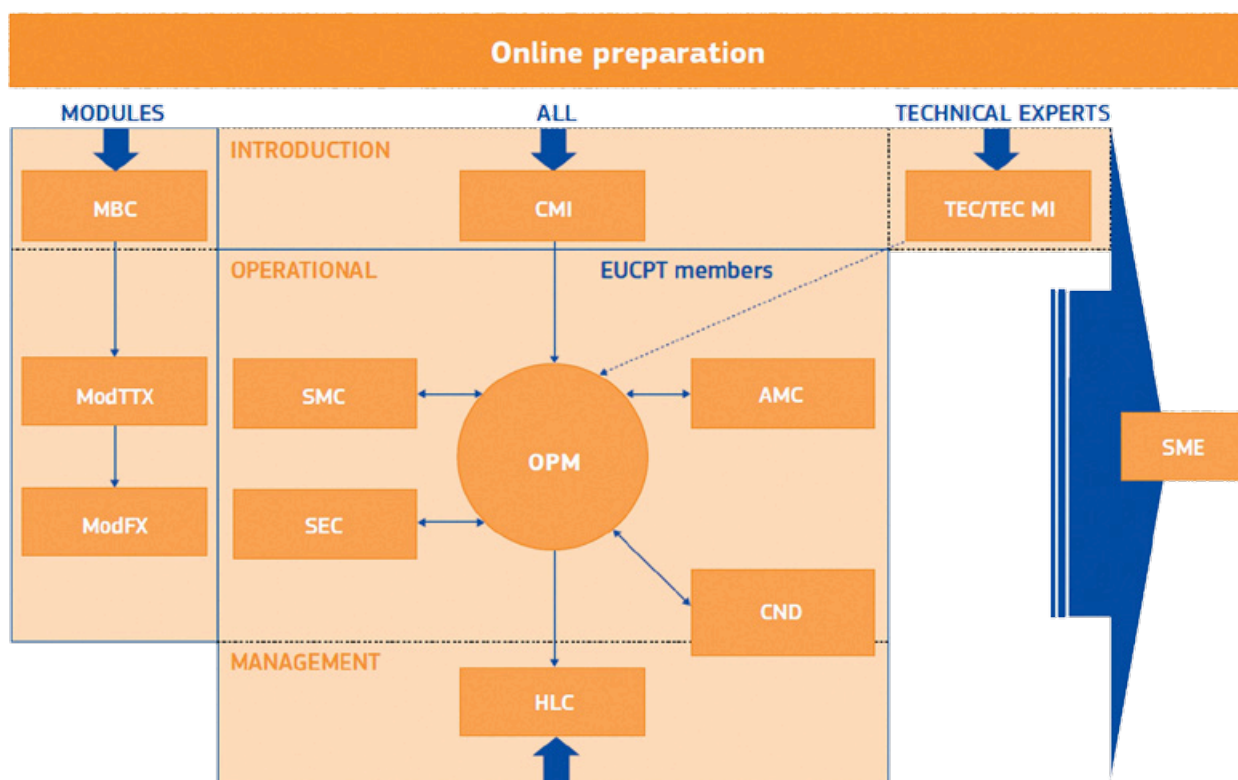
Program vaj vključuje različne vrste vaj, ki so namenjene krepitvi pripravljenosti in odziva na naravne ter druge nesreče z zagotavljanjem kompatibilnosti in komplementarnosti različnih odzivnih zmogljivosti, povečanjem kompetenc in znanja strokovnjakov ter optimizacijo postopkov koordinacije in komunikacije. Program vključuje štabne in praktične vaje za module civilne zaščite, praktične vaje za povečanje zmogljivosti držav za odziv na nesreče ter vaje za izvajanje podpore države gostiteljice.

Štabne in praktične vaje za module (*Module Exercises – MODEX*) so namenjene preverjanju koordinacije, interoperabilnosti, samozadostnosti, standardnih operativnih postopkov, varnostnih postopkov, poročanja in komunikacije modulov, drugih zmogljivosti, enot za oceno stanja in koordinacijo (EUCP) ter enot za tehnično pomoč in podporo (TAST).

Štabne vaje za module in druge zmogljivosti (*Modules Table-Top Exercises – ModTTX*) so oblikovane kot **teoretične simulacijske vaje**, ki preverjajo sposobnost odločanja in koordinacije vodstev enot pri napotitvi na mednarodne reševalne intervencije. Vaje potekajo v obliki sestankov in z uporabo sodobnih informacijsko-komunikacijskih sredstev brez neposredne prisotnosti reševalcev in reševalne opreme.

Praktične vaje za module in druge zmogljivosti (*Modules Field Exercises – ModFX* ali samo **MODEX**) so osredotočene na preverjanje postopkov in operativnega delovanja enot na terenu s prisotnostjo reševalcev in opreme, kjer se dejavnosti kar najbolj približajo razmeram ob realnih nesrečah. Vaje Modex se, kot omenjeno, uporabljajo za certificiranje enot v evropski nabor civilne zaščite, prav tako pa tudi za certificiranje enot za iskanje in reševanje iz ruševin (USAR) v skladu z metodologijo INSARAG ter certificiranje ekip medicinske pomoči v skladu s standardi Svetovne zdravstvene organizacije (World Health Organization – WHO).

Praktične vaje (*Full-scale Exercises – FSX*) so namenjene krepitvi pripravljenosti in odziva na vse vrste nesreč v državah tako v EU kot zunaj nje z zagotavljanjem

Slika 1: Trenutna shema programa evropskih tečajev na področju civilne zaščite (vir: DG ECHO)

Figure 1: Current scheme of the European Civil Protection courses programme (Source: DG ECHO)

testnega okolja, v katerem lahko sodelujejo vsi akterji, ki so v izbrani državi odgovorni za odziv na naravne in druge nesreče. Vaje Modex se osredotočajo le na module in odzivne zmogljivosti, na vajah FSX pa kot udeleženci sodelujejo tudi države, humanitarne in nevladne organizacije, prostovoljci in drugi. Za vajami FSX Evropska komisija z evropskimi sredstvi neposredno prispeva h krepitvi sistema zaščite in reševanje v državi, ki vajo organizira. Vaje FSX lahko vsebujejo tako elemente štabnih kot praktičnih vaj, tako kot v primeru vaj Modex, dodatno pa so lahko v vaje FSX vključeni tudi elementi štabnega vodenja (*Command Post Exercise – CPX*), pri čemer je poudarek na strateški komunikaciji in koordinaciji med centri za obveščanje in štabi na mednarodni ravni.

Vaje za izvajanje podpore države gostiteljice (*Host Nation Support Exercises – HNS EX*), kot ime pove, so namenjene krepitvi sistema in preverjanju postopkov HNS v posameznih državah v EU in zunaj nje. Vaje so organizirane v obliki štabnih vaj in se osredotočajo na sprejem ter integracijo mednarodne pomoči v odziv na nesrečo, ki je prizadela državo gostiteljico.

Program izmenjave strokovnjakov

Program izmenjave strokovnjakov je komplementarna dopolnitev tečajem in vajam ter je namenjen

različnim predstavnikom nacionalnih institucij s področja civilne zaščite, tako profesionalnim kot prostovoljnimi strokovnjakom. Izmenjave strokovnjakov so namenjene pridobivanju neposrednih izkušenj ter izmenjavi dobrih praks in znanja med različnimi nacionalnimi sistemi civilne zaščite, predvsem prek spoznavanja specifičnih operativnih tehnik, delovnih metod in pristopov. Izmenjave strokovnjakov so lahko izvedene v različnih oblikah, od predstavitev in predstavitev dobrih praks vabljenim tujim strokovnjakom do prejema znanja od tujih strokovnjakov, vabljenih na sodelovanje pri nacionalnih usposabljanjih. V program je vključenih 52 držav, posamične izmenjave, ki traja od dveh dni do dveh tednov, pa se lahko udeleži do deset strokovnjakov.

SPREMEMBE PROGRAMA USPOSABLJANJ LETA 2022 IN POT NAPREJ

Spremembe mehanizma

Povod za spremembo zakonodaje na področju civilne zaščite na ravni EU so bili predvsem obsežni gozdni požari leta 2017 v Sredozemlju ter njihove hude posledice za naravno in družbeno okolje. Te in druge izkušnje so pokazale, da zaradi omejenih odzivnih

zmogljivosti ni mogoče vedno zagotoviti ustrezne pomoči ljudem ter zaščite okolja in premoženja. Da bi odpravili te pomanjkljivosti in zmanjšali tveganja, so bile sprejete spremembe mehanizma, in sicer na področjih preventive in pripravljenosti ter odziva, ki naj bi ju podpirala tudi mreža znanja civilne zaščite v EU (Dobnik Jeraj in Martinič, 2019). Sklep EU 420/2019 je prinesel tri bistvene spremembe, ki so vplivale na razvoj področja usposabljanj:

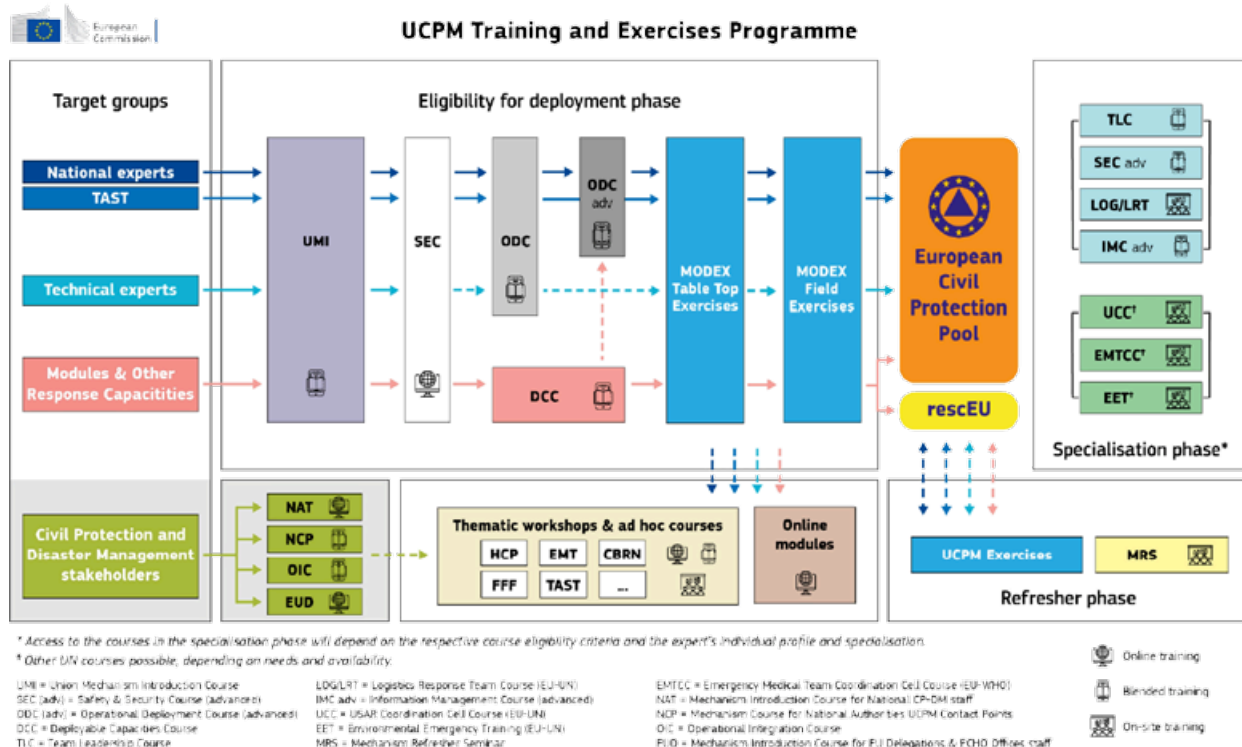
- preoblikovanje prostovoljnega nabora vnaprej odrejenih zmogljivosti držav članic (slovenski izraz, angl. *EU Voluntary Pool*) v evropski nabor civilne zaščite (angl. *European Civil Protection Pool – ECPP*),
- vzpostavitev rezervnih zmogljivosti rescEU,
- ustanovitev mreže znanja na področju civilne zaščite.

Evropski nabor za civilno zaščito (ECP) je sestavljen iz zmogljivosti, ki jih države članice dajo na voljo za odziv na evropski ravni za določeno obdobje. Gre za prostovoljni nabor predhodno odrejenih odzivnih zmogljivosti držav članic in obsega module, druge odzivne zmogljivosti in več vrst strokovnjakov. Za vpis zmogljivosti, kot so moduli in druge odzivne zmogljivosti, v nabor ECPP jih je treba prej certificirati po postopku, ki ga je predpisala Evropska komisija. Certificiranje poteka skozi tri faze, ki vključujejo seznanitveni obisk ter udeležbo na teoretični

in praktični vaji. Strokovnjaki, ki so vpisani v ECPP, morajo imeti opravljene ustrezne tečaje v okviru programa usposabljanj.

Rezervne zmogljivosti (rescEU) so dodatne zmogljivosti, ki niso na voljo niti na državni ravni niti v evropskem naboru civilne zaščite in so namenjene zagotavljanju pomoči v težko obvladljivih razmerah, kadar se s celotnimi že vzpostavljenimi zmogljivostmi ni mogoče učinkovito odzvati na različne vrste nesreč. Za zagotavljanje učinkovitega odziva so rezervne zmogljivosti rescEU ustrezno geografsko porazdeljene. Obseg in nabor zmogljivosti se razvija postopno (srednje- in dolgoročno), upravljajo jih Evropska komisija in gostujoča država. Trenutno so oblikovane rescEU zmogljivosti za gašenje gozdnih požarov iz zraka, za kemično, biološko, radiološko in jedrsko (KBRJ) dekontaminacijo, za medicinsko evakuacijo iz zraka, ekipe medicinske pomoči ter zaloge medicinskih sredstev za boj proti resnim čezmejnimi zdravstvenim grožnjam. V razvoju so zmogljivosti za zagotavljanje začasnih namestitev za prizadeto prebivalstvo ter različne transportne in logistične zmogljivosti (Dobnik Jeraj in Martinič, 2019).

Mreža znanja je mreža akterjev civilne zaščite in obvladovanja nesreč skupaj s centri za usposabljanje, centri odličnosti, univerzami in raziskovalci. Mreža znanja združuje že vzpostavljene programe in

Slika 2: Načrtovana zasnova novega evropskega programa usposabljanj s področja civilne zaščite (vir: DG ECHO)
 Figure 2: Planned scheme of the new European Civil Protection training programme (Source: DG ECHO)

dejavnosti na področju usposabljanja, hkrati pa namerava Evropska komisija dodati nove elemente, ki naj bi izboljšali dejavnosti obvladovanja nesreč. Namen je povezati zgoraj omenjene deležnike in omogočiti njihovo medsebojno sodelovanje ter učenje za krepitev sposobnosti EU za spoprijemanje z naravnimi in drugimi nesrečami v vseh fazah. Mreža znanja je vsebinsko razdeljena na dva stebra:

- steber Razvoj zmogljivosti združuje, spodbuja in krepi pobude za razvoj zmogljivosti, ki so pomembne za deležnike na področju civilne zaščite in obvladovanja nesreč, s posebnim poudarkom na mehanizmu. V prvi fazi so v steber vključene sedanje dejavnosti mehanizma, kot so program usposabljanj in vaj, izmenjava strokovnjakov, program preventive in pripravljenosti, svetovalne misije in stanovski pregledi;
- steber Znanost združuje akademske kroge, strokovne delavce in nosilce odločanja za večdisciplinarno, medsektorsko in čezmejno sodelovanje, da bi se znanstvena spoznanja učinkoviteje uporabljala za obvladovanje tveganja nesreč ter zlasti za dejavnosti preventive in pripravljenosti. V prvi fazi je osrednji element stebra postal Center znanja Evropske komisije za obvladovanje tveganj za nesreče (Disaster Risk Management Knowledge Centre) s svojimi dejavnostmi.

Z Uredbo 2021/836 Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Sklepa št. 1313/2013/EU leta 2021 je bilo določeno, da Evropska komisija v okviru mreže znanja poleg vzpostavitve in vodenja programa usposabljanja:

- vzpostavi in vodi program za razširjanje izkušenj, pridobljenih pri izvajanju dejavnosti civilne zaščite, ki vključuje spremljanje, analizo in evalvacijo dejavnosti, spodbujanje uveljavljanja pridobljenih izkušenj v praksi in pripravo ustreznih metod in orodij;
- spodbuja raziskave in inovacije ter pospešuje uvajanje in uporabo ustreznih novih pristopov ali tehnologij;
- vzpostavi in vzdržuje spletno platformo, ki podpira in lajša opravljanje različnih nalog mreže znanja.

Mreža znanja je bila uradno vzpostavljena 7. decembra 2021 v okviru slovenskega predsedovanja Svetu EU 2021.

Nov evropski program usposabljanj s področja civilne zaščite

Novim potrebam na področju obvladovanja in odzivanja na nesreče ter posledično spremembam

mehanizma se s prenovno in dopolnitvami prilagaja tudi program usposabljanj. Zasnova novega programa usposabljanj temelji predvsem na jasneje definiranih učnih ciljih, oblikovanih na podlagi najbolj perečih sodobnih potreb in razvoja mehanizma (spremembe evropskega nabora za civilno zaščito, nove rezervne zmogljivosti rescEU, ustanovitev mreže znanja Unije ipd.). Prenovljeni program se bo predvidoma začel izvajati leta 2023, po koncu tekočega programskega cikla usposabljanj. Namen prenovljenega programa je poleg sledenja najpomembnejšim ciljem in dejavnostim mehanizma tudi zagotavljanje večje koherentnosti med segmenti programa, torej med uvodnimi in nadaljevalnimi tečaji, štabnimi in praktičnimi vajami ter seminarjem, namenjenim obnovi pridobljenega znanja. Kot je razvidno iz načrtovane zasnove sheme novega evropskega programa usposabljanj (glej sliko 2), so poleg tečajev enakovreden del sheme tudi vse druge oblike usposabljanj, jasneje pa sta zamišljena tudi povezljivost med segmenti usposabljanj in njihovo smiselno sosledje.

Novi program je usmerjen v jasnejšo definicijo ciljne publike usposabljanj in razlikovanje med različnimi strokovnjaki ter načrtuje jasnejšo razmejitev med tečaji, namenjeni strokovnjakom, ki bodo napoteni na misijo v okviru EU, ter strokovnjakom, ki morajo poznati načela mednarodnega sodelovanja in posredovanja pomoči ter mehanizma, ne bodo pa napoteni na mednarodne reševalne intervencije. Posledično predvideva manj izvedenih posameznih tečajev na leto ob hkratnem dvigu kakovosti usposobljenih strokovnjakov, ki bi bili visoko usposobljeni in motivirani za napotitev na mednarodne misije v okviru EU ter tako postali tudi zavezani strokovnjaki evropskega nabora za civilno zaščito.

Tečaji, namenjeni nacionalnim strokovnjakom s področja civilne zaščite in varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, **brez namena napotitve na misijo v tujino** v okviru EU:

- osnovni tečaj o mehanizmu za nacionalne strokovnjake s področja civilne zaščite (*Mechanism Introduction Course for National CP-DM staff – NAT*),
- tečaj za nacionalne točke za stike s področja mehanizma (*Mechanism Course for National Authorities UCPM Contact Points – NCP*),
- tečaj za vodje intervencij ob sprejemu mednarodne pomoči (*Operational Integration Course – OIC*),
- osnovni tečaj o mehanizmu za predstavnike delegacij EU in osebja pisarn ECHO (*Mechanism Introduction Course for EU Delegations and ECHO Offices staff – EUD*).

Tečaji, namenjeni strokovnjakom, ki bodo **napoteni na misijo v okviru EU** (prenovljen program splošnih jedrnih tečajev vključuje tečaje, ki bi jih strokovnjaki pred umestitvijo v evropski nabor za civilno zaščito morali opraviti v naslednjem vrstnem redu in odvisno od vrste strokovnjaka):

- osnovni uvodni tečaj o mehanizmu (*Union Mechanism Introduction Course – UMI*),
- tečaj o zagotavljanju varnosti na terenu (*Safety and Security Course – SEC*),
- tečaj o operativnem delovanju na misiji (*Operational Deployment Course – ODC*),
- nadaljevalni tečaj o operativnem delovanju na misiji (*Operational Deployment Course advanced – ODCadv*),
- tečaj za odzivne zmogljivosti (*Deployable Capacities Course – DCC*).

(Neobvezni) **specialistični tečaji**:

- tečaj vodenja reševalnih ekip (*Team Leadership Course – TLC*),
- nadaljevalni tečaj o zagotavljanju varnosti na terenu (*Safety and Security Course advanced – SECadv*),
- nadaljevalni tečaj o upravljanju informacij (*Information Management Course advanced – IMCadv*).

Poleg prenovljenih **jedrnih tečajev za strokovnjake in odzivne zmogljivosti**, ki bodo napoteni na misijo, **tečajev za nacionalne strokovnjake in druge deležnike s področja mehanizma ter specialističnih tečajev** so najpomembnejša novost programa tako imenovani **tečaji, delavnice in seminarji ad hoc**, ki se poskusno izvajajo že od leta 2021. Namen njihovega izvajanja je skladen z zeleno višjo stopnjo fleksibilnosti programa usposabljanj, ki omogoča hitrejšo prilagajanje spremembam na področju preventive, varstva pred naravnimi nesrečami in odzivanja nanje. Tovrstna usposabljanja tematsko niso vnaprej načrtana, njihova vsebina in oblika pa bo smiselno oblikovana sproti, na podlagi ugotovljenih potreb in predlogov Evropske komisije in držav članic mehanizma.

Tudi nov evropski program usposabljanj s področja civilne zaščite poleg zgoraj naštetih usposabljanj obsega že obstoječe tečaje, ki jih Evropska komisija organizira v sodelovanju z organizacijami Združenih narodov (tečaji UCC, EMTCC, EET in LRT), ter štabne in praktične vaje.

Ena izmed pomembnih sprememb programa usposabljanj v novem obdobju bo **razširjena uporaba digitalnih tehnologij** – nekatera usposabljanja bodo

izvajana v popolnoma digitalni obliki, nekatera v popolnoma fizični, večina usposabljanj pa bo načrtovano izvedenih v tako imenovani kombinirani obliki. Kombinirana oblika izvedbe tečajev pomeni izvedbo dela usposabljanja v digitalni obliki, tako individualno kot sinhrono prek avdio-video srečanj, kot tudi srečanje udeležencev usposabljanj v fizični obliki.

Uporaba digitalnih tehnologij je bila pri izvedbi tečajev iz trenutnega programa usposabljanj preizkušena v času epidemije covid-19, ko so bili nekateri tečaji zaradi zagotavljanja kontinuitete usposabljanj pretvorjeni v digitalno obliko (od začetkov programa usposabljanj leta 2004 so se do leta 2020 vsa usposabljanja izvajala izključno v fizični obliki). Pretvorba izvedbe tečajev in prilagajanje digitalnim platformam se je takratni nuji navkljub izkazala kot zelo koristna, tako z vidika preizkušanja novih metod poučevanja kot tudi izrisovanja pozitivnih in negativnih segmentov uporabe digitalnih tehnologij. Z digitalizacijo nekaterih tečajev, ki pri zasnovi trenutnega programa usposabljanj sploh ni bila načrtovana, so bili postavljeni temelji kakovostnejše vpeljave digitalnih tehnologij v vsebinsko in izvedbeno zasnovo novega programa usposabljanj.

Digitalizacija štabnih in praktičnih vaj zaradi narave dejavnosti ter zagotavljanja zadostne stopnje avtentičnosti in najvišje mogoče dodane vrednosti usposabljanj v novem programu ni predvidena.

VKLJUČENOST SLOVENIJE V EVROPSKI PROGRAM USPOSABLJANJ S PODROČJA CIVILNE ZAŠČITE

Izvajanje tečajev MBC in TEC

Uprava RS za zaščito in reševanje (v nadaljevanju URSZR) je kot pristojna nacionalna ustanova vključena v izvajanje evropskega programa usposabljanj na področju civilne zaščite od leta 2011. Med letoma 2011 in 2015 je kot partnerica v konzorciju sodelovala pri pripravi in izvajanju osnovnih tečajev za module civilne zaščite (v nadaljevanju tečajev MBC) in tečajev za tehnične strokovnjake (v nadaljevanju tečajev TEC), ko je v Izobraževalnem centru za zaščito in reševanje organizirala po najmanj en tečaj MBC na leto. Od leta 2016 je URSZR kot vodilna partnerica v konzorciju poleg priprave in izvedbe tečajev MBC in TEC odgovorna za celovito vodenje projekta, finančno in administrativno poslovanje, poročanje ter koordinacijo s konzorcijskimi partnerji iz Švedske in Avstrije ter z Evropsko komisijo. Od leta 2016 do danes

je URSZR (so)organizirala skupno 28 tečajev MBC in 30 tečajev TEC, od katerih je bilo 12 tečajev MBC izvedenih v Izobraževalnem centru za zaščito in reševanje, 4 tečaje MBC pa je URSZR izvedla v digitalni obliki. Vsakega od tečajev, izvedenih v Sloveniji, se je v povprečju udeležilo 20 udeležencev iz različnih držav članic EU, držav članic vzhodnega in južnega partnerstva ter držav Zahodnega Balkana.

Zaradi daljše zaustavitve izvajanja dejavnosti programa usposabljanj s področja civilne zaščite v času epidemije covid-19 je Evropska komisija pozvala konzorcije k **digitalizaciji tečajev**. URSZR je v sodelovanju s konzorcijskimi partnerji in zunanjimi strokovnjaki začela dejavno preoblikovati tečaje MBC in TEC v digitalno obliko decembra 2020. Poleg rednega tedenskega usklajevanja, priprave koncepta digitalizacije, načrtovanja urnika ter druge podporne dokumentacije tečaja je digitalizacija zahtevala tudi dodatno informacijsko podporo, tako v smislu nakupa licenc za aplikacije kot tudi zagotovitve druge tehnične opreme in zmožljive internetne povezave. Prvi digitalni tečaj MBC je bil izveden februarja 2021 kot drugi digitalno izveden tečaj v celotnem evropskem programu usposabljanj.

Tako kot tečaji, izvedeni v fizični obliki, tudi digitalni tečaj MBC sledi zasnovi prepletanja teoretičnega in praktičnega dela ter dosega osnovne cilje tečaja, s poudarkom na simulacijski vaji in skupinskem delu udeležencev. Skozi različna predavanja o mehanizmu, modulih, načrtovanju misij, koordinaciji, komunikaciji, medijih, zbiranju in obdelovanju podatkov ter skozi druge vsebine udeleženci pridobijo teoretično znanje, posredovano tudi na fizičnih tečajih. Scenarij simulacijske vaje prav tako predvideva hudo neurje s

poplavami in porušeni mostovi v namišljeni državi, udeleženci tečaja pa prek digitalne platforme lahko vadijo postopke, po katerih bi kot vodstvo enote oziroma modula, ki pomaga, delali na mednarodni intervenciji.

Sklepne ugotovitve udeležencev in izvajalcev do zdaj digitalno izvedenih tečajev so bile, da so digitalni tečaji v epidemičnih razmerah dober nadomestek za siceršnje tečaje, saj omogočajo neprekinjenost prenosa znanja in dobrih praks ter v omejenem obsegu tudi izvedbo simulacijske vaje. Obenem je analiza izvedbe simulacijskih vaj in končnih izdelkov udeležencev nakazala, da spletna platforma omogoča dobro podlago za skupinsko delo, predvsem z vidika učinkovite delitve dela in oblikovanja skupnih pisnih izdelkov. Kot največja pomanjkljivost digitalno izvedenih tečajev je bila pri vsakem izpostavljenosti omejena možnost neformalne in spontane komunikacije ter splošno pomanjkanje socialnih stikov, ki vplivajo tudi na uspešnost končne posredovane količine znanja.

Izvajanje drugih tečajev evropskega programa

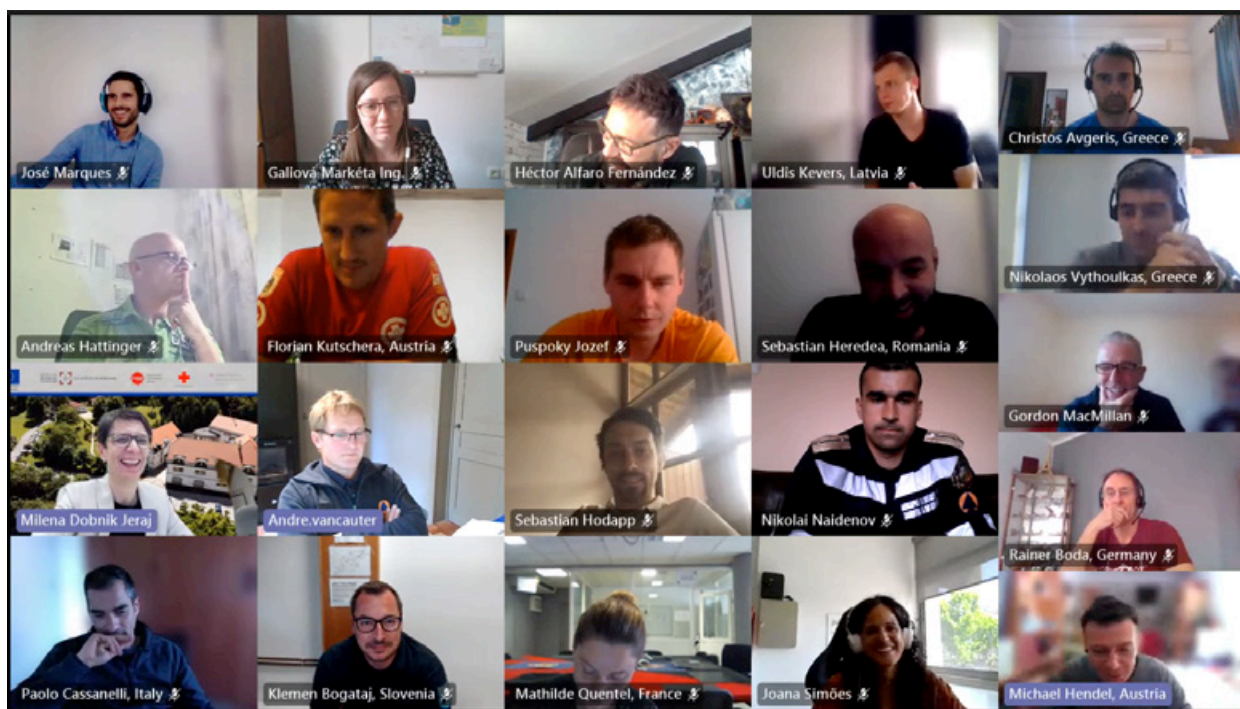
URSZR je poleg izvajanja tečajev MBC in TEC vključena tudi v izvajanje tečajev OSIC, kjer od leta 2020 kot članica konzorcija strokovno sodeluje pri pilotnem izvajanju tako imenovanega ad hoc tečaja za vodje intervencij ob sprejemu mednarodne pomoči.

Od leta 2016 do danes je URSZR organizirala in izvedla tudi pet tečajev, oblikovanih v sodelovanju Evropske komisije in Organizacije združenih narodov, od tega tri tečaje za nesreče z okoljskimi posledicami

Slika 3: Tečaj MBC (vir: URSZR)

Figure 3: MBC course in Slovenia (Source: ACDPR)

Slika 4: Skupinska fotografija udeležencev digitalnega tečaja MBC, posnetek zaslona (vir: URSZR)

Figure 4: Digital MBC course participants group photo, screenshot (Source: ACPDR)

(tečajji EET) in dva za upravljanje in koordinacijo množičnih zatočišč. Slednja vrsta tematskih tečajev v prihodnje ni več načrtovana, izvedba tečajev EET pa je načrtovana tudi v prihodnje.

S sodelovanjem pri izvajanju tečajev iz evropskega programa usposabljanj Slovenija ostaja dejaven in prepoznaven partner v mehanizmu, znanje in izkušnje, pridobljene med sodelovanjem, pa redno prenaša na izvajanje nacionalnih usposabljanj v Izobraževalnem centru za zaščito in reševanje.

Izvajanje štabnih in praktičnih vaj

URSZR pri izvedbi štabnih vaj ModTTX sodeluje že od leta 2009, ko je skupaj s partnerji iz Nemčije in Hrvaške oblikovala nov tip vaj v okviru mehanizma. Strokovnjaki URSZR so sodelovali pri izvedbi več kot 40 štabnih vaj v Nemčiji, Belgiji, Franciji, Sloveniji, na Danskem in Hrvaškem. Samo v Sloveniji je bilo organiziranih že 15 štabnih vaj, pri katerih je v povprečju sodelovalo 25 strokovnjakov – izvajalcev iz Slovenije. Zadnja štabna ModTTX v Sloveniji, na kateri je sodelovalo 24 udeležencev iz desetih držav (Finska, Avstrija, Francija, Italija, Nemčija, Kosovo, Romunija, Litva, Estonija in Poljska), je potekala od 19. do 23. marca 2022 v Bohinju.

Udeleženci štabnih vaj lahko svoje znanje preizkusijo in izkažejo skozi različne vloge, povezane z

dejavnostmi in delom na misiji ob hudi (naravni) nesreči v tujini. Na štabnih vajah, organiziranih v Sloveniji, sta nosilni temi poplave in potres. Pripravljen scenarij omogoča preverjanje posebnih razmer, s kakršnimi se lahko pripadniki modulov tudi sicer srečujejo pri napotitvi na reševalne intervencije oziroma misije v tujino, kot so prihod v državo, vzpostavitev centra za sprejem in odhod mednarodnih reševalnih enot, vzpostavitev in delovanje operativnega centra za koordinacijo dela reševalnih enot, organizacijo bazeznega tabora itn. Mednarodni reševalci so na vaji v Sloveniji sodelovali s predstavniki štabov CZ RS na državni, regijski in lokalni ravni.

Štabne vaje ModTTX, še posebno tiste, organizirane v Sloveniji, prispevajo h krepitvi slovenskega sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, saj omogočajo ohranjanje stika z razvojem operativnih zmogljivosti mehanizma in prenos dobrih praks v delo operativnih enot v Sloveniji, pridobivanje znanja in možnosti za usposabljanje vodstva enote za hitre intervencije (EHI), možnost certificiranja slovenskih enot za ECPP, preizkušanje in usposabljanje struktur civilne zaščite na državni, regionalni in lokalni ravni ter preizkušanje načrtov in postopkov.

URSZR sodeluje tudi v praktičnih vajah. Med letoma 2019 in 2021 je skupaj s partnerji iz Hrvaške, Italije ter Slovenije (Mestna občina Ljubljana) izvajala evropski projekt Praktična vaja civilne zaščite

– #SIQUAKE2020. Projekt je vključeval pripravo in izvedbo različnih dejavnosti: pripravo in izvedbo teoretične in mednarodne praktične vaje FSX, delavnic na temo množičnih zatočišč ter podpore države gostiteljice v primeru zaprosila za mednarodno pomoč in usposabljanja za kratkotrajno podpiranje poškodovanih objektov. Osrednji dogodek projekta – mednarodna praktična vaja FSX #SIQUAKE2020 je potekala med 4. in 8. oktobrom 2021 v Ljubljani in okolici.

Vaja je temeljila na predpostavki, da osrednjo Slovenijo prizadene močan potres, ob katerem občinski, regijski in državni štabi Civilne zaščite ter ministrstva in vladne službe preigravajo postopke odziva, skladno z državnim načrtom zaščite in reševanja. Namen vaje je bil povečati pripravljenost in sposobnost odzivanja slovenskega sistema varstva pred nesrečami ter mehanizma ob velikem potresu v osrednji Sloveniji. Na vaji je sodelovalo 650 reševalcev iz Slovenije ter 200 reševalcev iz vseh štirih sosednjih držav: Avstrije (enota za prečiščevanje vode ter mobilna bolnišnica), Hrvaške (enota za iskanje in reševanje iz ruševin), Italije (enota za zagotavljanje začasnih zatočišč ter enota za ocenjevanje poškodovanosti objektov) in Madžarske (enota za iskanje in reševanje iz ruševin). Dodatno je na vaji sodelovalo 150 igralcev vlog, 24 vodij intervencij ter 95 zaposlenih URSZR, ki so bili vključeni v organizacijo in vodenje vaje.

Dejavnosti vaje so potekale na 11 lokacijah v osrednji Sloveniji in so vključevale vodenje ter usklajevanje dejavnosti, podporo sprejemu mednarodne pomoči, ocenjevanje stanja in poškodovanosti objektov, iskanje in reševanje iz ruševin ter tehnično reševanje,

postavitev in upravljanje začasnih nastanitev, dajanje prve pomoči, podpiranje poškodovanih objektov in zagotavljanje logistične podpore.

Praktična vaja FSX SIQUAKE2020 je omogočila ugotavljanje primernosti vsebine načrtov zaščite in reševanja za potres ter normativnopравниh podlag, vzpostavitev zavedanja o potresni ranljivosti stavb, infrastrukture in preostalega okolja, o potencialnih posledicah potresa in zmožnostih njihovega obvladovanja, potrebnih finančnih in drugih virih, potrebi po usklajevanju in sodelovanju med različnimi ravni upravljanja ter akterji na strateški in operativni ravni, preizkušanje postopkov mehanizma Unije na področju civilne zaščite in mednarodnega odziva z vključevanjem različnih modulov ter drugih odzivnih zmogljivosti v nacionalni odziv na potres v osrednji Sloveniji, vključno z zagotavljanjem podpore države gostiteljice mednarodni pomoči.

SKLEPNE MISLI

Naravne in druge nesreče zadnjih let so izkazale potrebo po prilagoditvah in spremembah mehanizma, predvsem v smeri inovativnosti in možnosti hitrejšega prilagajanja novim tveganjem in potrebam. Spremembam v mehanizmu komplementarno sledi tudi evropski program usposabljanj s področja civilne zaščite, ki omogoča prenos znanja in krepí mednarodno sodelovanje ter tako pripomore k doseganju splošnih ciljev mehanizma. Nov program usposabljanj se bo začel izvajati predvidoma v začetku leta 2023 ob koncu sedanjega programskega obdobja.

Slika 5: Ekipo EU za oceno stanja in koordinacijo na štabni vaji ModTTX v Sloveniji (vir: URSZR)

Figure 5: EU Civil Protection Team at ModTTX in Slovenia (Source: ACPDR)

Slika 6: Hrvaška enota za iskanje in reševanje iz ruševin na vaji SIQUAKE20202 (vir: URSZR)

Figure 6: Croatian Urban Search and Rescue Unit at the Full-Scale Civil Protection Exercise SIQUAKE2020 (Source: ACPDR)

URSZR ima dolgoletno tradicijo sodelovanja pri izvajanju dejavnosti evropskega programa usposabljanj s področja civilne zaščite ter kot vodja konzorcija od leta 2016 vodi izvedbo tečajev MBC in TEC. Tečaja MBC in TEC sta bila med epidemijo covid-19 pretvorjena v digitalno obliko ter bila med prvimi tečaji iz evropskega programa usposabljanj izvedena digitalno. Od leta 2016 URSZR sodeluje tudi pri organizaciji in izvedbi tečajev EET in CCCM ter tečajev OSIC. Poleg izvedbe tečajev že več kot desetletje sodeluje tudi v konzorciju, ki izvaja štabne vaje ModTTX, med

letoma 2019 in 2021 pa je izvedla tudi projekt SIQUAKE2020, katerega glavna dejavnost je bila izvedba praktične vaje civilne zaščite. Tako URSZR ohranja dejavno vlogo članice mehanizma, krepi mednarodno sodelovanje ter skrbi za akumulacijo in prenos znanja s področja civilne zaščite in mednarodnih reševalnih intervencij. Znanje, pridobljeno z digitalizacijo tečajev in štabnih vaj ModTTX, bi bilo lahko koristno uporabljeno pri izvajanju tako imenovanih kombiniranih tečajev novega evropskega programa usposabljanja leta 2023.

Viri in literatura

1. DG ECHO, 2016. The Union Civil Protection Mechanism Training Programme. Training brochure.pdf (europa.eu).
2. UCP Knowledge Network: Applied Knowledge for Action. <https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/disaster-preparedness>.
3. Dobnik Jeraj, M., in Martinič, S., 2019. Spremembe na področju civilne zaščite na ravni Evropske unije. Ujma 33, 258–265.
4. DG ECHO, 2022. Background note for the Training Policy Group – Training courses placement and participant's selection procedure in the new UCPM Training Programme.
5. Sklep št. 1313/2013/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o mehanizmu Unije na področju civilne zaščite.
6. Izvedbeni sklep (EU) 2014/762 Komisije z dne 16. oktobra 2014 o določitvi pravil za izvajanje Sklepa št. 1313/2013/EU Evropskega parlamenta in Sveta o mehanizmu Unije na področju civilne zaščite ter razveljavitvi odločb Komisije 2004/277/ES, Euratom in 2007/606/ES, Euratom.
7. Sklep (EU) 2019/420 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. marca 2019 o spremembi Sklepa št. 1313/2013/EU o mehanizmu Unije na področju civilne zaščite.
8. Uredba (EU) 2021/836 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. maja 2021 o spremembi Sklepa št. 1313/2013/EU o mehanizmu Unije na področju civilne zaščite.